

Aýteniň äri / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Medisina, Satiriki hekaýalar, Sözler
написано kitapcy | 24 январа, 2025

Aýteniň äri / satiriki hekaýa AÝTENIŇ ÄRI

Medisina fakultetini gutaranyndan birnäçe hepde geçenden soň, tanyşlarymyň biriniň oturylyşygynda, men Aýten atly gyz bilen tanyşdym. Onuň garaýyşlary şol bada meniň ünsümi özüne çekdi. Menem oňa ýaradym öýdýän. Biziň tanyşlygymyz, göýä bir bäsleşikli oýun ýalydy. Ýöne soňra biziň duşuşyklarymyz dowam edip, ikimizem biri -birimize bolan gatnaşygymyzy kesgitlep bilmedik.

Bilmedim-dä, bu nämedi: ýöne bir wagtlaýynça duşuşmakmy ýa-da söýgi? Soň bir gün ýene-de şol tanşymyň öýünde oturylyşyga ýygnandyk.

Içen çakryrymdan meniň birneme başym aýlandy. Aýteniňem keýpi çagdy. Biz bile tans etdik.

– Aýten, maňa durmuşa çykarmyň?- diýip, men oňa söz aýtdym.

Aýten şol bada gülmesini goýdy-da, birneme gyzaryp, meniň gözlerime dikanlap seretdi.

– Men seniň göwnüňe degerlik hiç zat diýmedim-ä. Islemeseň meniň sözümi ret edip bilersiň.

Biz daşaryk çykyp, sekä ýaplanyp durduk.

– Men näme diýip seniň göwnüňe degdim? – diýip anyklasym geldi.

– Sen meniň maşgalamy bilýämiň? –diýip, ol sorady.

– Ýok...

– Sen bilýärmiň meniň kakam kim?

– Ýok.

Göwnüme bolmasa ol maňa ynanmaýan ýalydy.

– Seniň çynyň gerek? – diýip, ol ynanmazlyk edip sorady.

– Elbetde, çynym.

Soňra özümem şu çaka çenli onuň haýsy maşgaladandygyny bilmändigime geň galdym.

Ertesi onuň maşgalasy barada gyzyklanyp ugradym. Haçan-da onuň kakasynyň adyny tutanymda, ol hakynda eşidip, men aljyrap, gorkup başladym. Görüp otursam, Aýten öz döwründe dünýä belli, meşhurlyk gazanan, diýeni bitýän, hormatlanýan we taryhda yz galdyran adamyň gyzy eken. Eger-de men onuň şeýle beýik, tüçjar baýyň gyzydygyny bilen bolsam, ölsem ölerdim welin, emma söz aýtmazdym. Abraýly tirelerden bolan ýaş ýigitler onuň daşynda perwana bolan ekenler. Emma Aýten olaryň sözlerini almandyr, çünki olar onuň maşgalasynyň abraýyndan peýdalanmak, kakasynyň baýlygyna şärik bolmak isleýändiklerine göz ýetiripdir.

Haçan-da bulary bilenimde, meni lapykeçlik gaplap aldy.

Dogry, men Aýteni söýýärin, emma indi men oňa öýlenmeg-ä beýlede dursun, öýlenmegiň pikirini hem kellämden aýryp taşlamaly.

Eger-de onuň ene-atasy biziň nikamyza razyçylyk berse-de, barybir hemmeler maňa şol barly öýe sokuljak bolupsyň- diýip pikir ederler.

Men indi Aýtenden gaçyp başladym, oňa sataşmagym mümkin bolan ýerlere barmaýardym. Ol maňa birnäçe gezek sataşmagymyzy sorasa-da, men barmazlyga dürli bahanalar tapardym. Ýöne näçe jan etsemem, Aýteni huşumdan aýryp bilmeýärdim. Ahyry meni onuň bilen duşuran ýerlerden – Stambuldan has uzagrak ýere gitmegi, ordinaturadan (...) ýüz öwrüp, harby gulluga gitmegi karar etdim.

Haçan-da men uzak ýola gitmek üçin goşlarymy düwüp durkam, otagyma ejem girip maňa:

– Seni bir gyz-a soraýar – diýdi.

Meniň öňümde Aýten durdy. Men gözlerime ynanmadym. Aýten indi menden göz yaşlaryny gizläp duranokdy...

– Eger-de sen meni hakykatdanam söýýän bolsaň, onda gel, durmuş guraly – diýdi. – Men seniň bilen islän ýeriňe gitmäge taýýar. Sen haçan gulluga gidýäň? Meni ýanyň bilen alyp git. Çet gyrak şäherjikleriň birinde, meniň tohum-tijimden, kakamyň tutumly adyndan uzakda ýerleşeris. Öz durmuşymyzy özümüz gurarys...

Men bu sözleriň lälik ösen baý gyzynyň başy göçgün halda aýdýan sözleridigini bilýärdim. Men oňa onuň endik eden durmuşyny ýeterlik derejede üpjün edip biljek däldim. Şonuň üçinem biziň bagtymyz dowamly bolup biljek däldi. Emma men ony, gör, nähili söýýärim...

Onuň ellerini ellerimde gysdym-da, pyşyrdap:

– Söýýärim... – diýdim.

Hiç kime aýtman biz kanun esasynda nikalaşdyk... Aýten meniň bilen durmuşyň ähli agyr-ýeňlini deň çekişdi. Meniň gorkularym puç bolup çykdy. Emma... Meniň betbagtlygym nika gününden başlandy.

Nika dabarasynda bolmalysy ýaly, biz şaýat hökmünde iki sany dostumyzy çagyrdyk, diňe ikisini. Başga hiç kime aýtmadyk. Gaýynatam meniň pikir edişimden has düşbi eken. Nikalaşjakdygymyzy eşiden kakasy, ony edil şeýle bir bolaýmaly ýaly kabul etdi, emma Aýteniň ejesi birazyrak kine etdi.

Haçanda biz nika kitabyna gol çekýärkäk, birdenem suratçylaryň apparatlarynyň çyrasy ýalpyldap gitdi. Bu gazet habarçylary bizi surata düşürýän ekenler. Görüp otursak olar biziň toýmuz hakynda ysyrğanyp bilipdirler.

Köçä çykyp- çykmanak, bizi gutlaýanlar gurşap aldylar. Haýsydyr bir furažkaly adam ýygnananlara ýüzlenip:

– Aýten hanymyň ýanyoldaşy kim? – diýip meni gözleýärdi. Biz çaltlyk bilen garaşyp duran taksimize tarap ugradyk. Yzymyzdan bilesigelijileriň birnäçesiniň meni görkezip, men barada bir zatlar soradyklaryny eşitdim. Furažkaly adam ýanyma aralap geldi-de:

– Mümtez beg öz awtoulagyny goýberdi, men onuň sürüjisi. Men hem maşynymyz siziň doly ygtyýaryňyzda.

– Minnetdar, bize gerek däl... – diýip, onuň sözlerini böldüm-de, taksa tarap yöneldik.

Men yzymdan: “Aýteniň äri”, “Aýteniň äri şu” diýen pyşyrdynyň ýeňsamden süýrenip gelýänini aňdym. Aýratynam, birinji söze basym berýärdiler.

– Mümtez beg diýýänleri – baryp ýatan ýaranjaň – diýip, aýalym taksa münenden soň aýtdy.

Meniň çytyk ýüzlerime seredip, ol dowam etdi:

– Üns berme, tizara biz bu ýerlerden has uzaga, bizi hiç kimiň tanamaýan ýerlerine gideris.

Ertesi gazetlerde biziň toýmuz barada habarlar, suratlarymyz çykdy. Dünýewi jemgyýetiň gybatçylaram bu waka barada dymyp

durmadylar. Ýekeje gazetjagazam meniň ene-atamyň goýan adyny tutmaýardylar.

Olar üçin men “Hanym Aýteniň äri”, “Hanym Aýteniň äri hakykatdanam görmegeý, ýaş ýigit”, “Hanym Aýteniň äri özüniň gelşikliligi, görmegeýligi bilen öz giren öýüne mynasyppydny subut etdi”, “Hanym Aýtene we hanyň Aýteniň ärine durmuşlarynda bagt arzuw edýäris!”.

Biz öýmüze göçüp gelenimizden birnäçe gün geçen soň, günleriň birinde irden ejem maňa:

– Oglum, dogrusyny aýtsam, seniň gelniňiň şeýle gowy çykjagyna başda hiç ynanmandym. Ol biziň garyp günümize gelenden öwrenişip gidiberdi. Ýöne...

– Näme ýöne...

– Biziň maşgalamyz ata-baba şu kwartalda ýaşap gelýär we bizi öz adymyz bilen tanaýarlar, a indi..., seniň toýuňdan soň bolsa, goňşular maňa “Aýteniň gaýynenesi” diýýärler.

– Bu gürrüňleriň barysy wagty bilen düzelşer, eje! – diýip, bu ýakymsyz gürrüňi tamam etmek isledim.

Gulluga gitmeklik meni halas eder diýip pikir edýärdim. Serhetýaka şäherjikleriň birine harby lukmany goýbermeli boldular. Men eýýäm gitmäge taýýarlanýardym, birdenem meni şu ýerde – uly harby keselhanada galdyrmaly diýlip buýruk gelipdir.

Bularyň bary meniň “Hanyň Aýteniň äridigim” sebäplidi. Men gaýynatama ýazan hatlarymyň birinde, «harby keselhanada gulluk etmekligiň maňa o diýen ýarap barmaýandygyny, onsoňam, bize kömek etjek diýip, alada galyp ýörmäň, goý, hemme zat bolmalysy ýaly bolubersin» diýip haýyş etdim. Gaýynatam maňa örän göwnajaý sözler bilen jogap ýazypdyr: «ýagny meniň hereketlerimiň göwnünden turýandygyny, hiç kimdenem meni uly harby keselhanada galdyrmaly diýip haýyşt etmändigini, ýöne zerur bolsa aýtmaly adamlara aýdyp biljekdigini we meni dessine uzak harby bölümleriň birine geçirerler» diýip ýazypdyr. Elbetde, maňa bu zerur dälidi. Meniň gulluk edýän uly harby keselhanamda men, elbetde, “Aýteniň äri” at bilen tanalýardym. Hemmeler meniň bilen tanyşmak isleýärdiler.

Şepagat uýalary, bimarlar meniň zymdan “Ana, Aýteniň äri şol!...” – diýşip, hemem, bu maňa ýaraýandyr öýdüp, sözlerini maňa ýetirjek bolup jan edýärdiler.

Harby gullukdan gaýdanymdan soň, Aýten maňa hünärimi kämilleşdirmek üçin Ýewropa gitmekligimi maslahat berdi. Meniň

özümem muny isläp ýördüm weli, ýöne oňa: “Eger-de Ýewropa gitsem, hemmeler meni seniň kakaň aladasy bilen goýberlendir öýderler. Men hiç ýere-de gitmerin, biz uzak etraplaryň birine gideris” diýdim. Men şeýdip döwlet işinde, ýurduň gündogarynda, kiçijik şäherleriň birinde lukman boldum. Şol ýere biz otluda gitdik. Biziň barmaly ýerimiziň golaýyndaky stansiýalaryň birine ýetenimizde, elleri paketli, gül çemenli birnäçe adamlaryň ylgaşyp, platformada kimidir birini gözläp, aýnalardan içerik seredýändiklerini gördük. Öňden gelýän adam otlynyň brigadirinden: “Şu otluda Aýteniň äri gelmelidi, siz ony bileňizokmy?” diýip sorady. Brigadir meni görkezdi – biz aýnanyň önünde durduk. Bize sowgatlaryny, güllerini uzatdylar. Gubernatoryň özi bizi garşylamaga we gutlamaga gelen bolsa nätjek? Aýnadan seredip, bizi tapmany ýörenleriň önündäki şol eken... “Biziň illere hoş geldiňiz! Watan siziň ýaly janypkeş lukmanlara mätäç...”

– Işe goýberlen ähli lukmanlary siz şeýle garşylaýarmysyňyz? – diýip, gubernatordan kinaýaly soradym.

Gubernator we ýanyndakylar birhili oňaýsyz ýagdaýa düşdüler. Dogrusy menem birhili boldum, sebäbi eger-de men “Aýteniň äri” bolmadyk bolsam gubernator bilen şeýle äheňde gürleşip bilmezdim.

– Ýokardan siziň rahatlygyňyzy we kadaly dynç almagyňyzy üpjün etmek barada görkezme boldy. Biz ähli zatlary taýýarladyk... Eger-de siz bir zada mätäç bolsaňyz, göni meniň şahsy belgime jaň edäýiň. Siziň rugsadyňyz bilen men sizden habar alyp duraryn” – diýip, gubernator aýtdy. – Haçan-da otly ugranda, ol bize elini galgadyp gygyrdy: – Mümkünçiliklerimiz ujypsyzdyr, kem görmersiňiz-dä!

Stansiýa “Aýteniň ärini” görmäge gelen mähelle bize ellerini galgadyp uzak wagt durdular. Barmaly ýerimize, entek biz barmankak, bir lukmanyň – “Aýteniň äriniň” gelýändigini mälim bolupdyr.

Men lukman Metin beg bolmak üçin hiç zat edip bilemokdym. Aýalym menden hem beter jebir çekip, meniň mertebämi dikeltjek bolup jan edýärdi. Köpçülik ýerlerinde bolanymyza ol meniň adymy öwran-öwran gaýtalap, “Metin beg maňa şeýle diýdi...”, “Metin şeýle etdi...”, “Metin beýle etdi...” diýip, beýlekilere meni öz adym bilen tutdurjak bolýardy. Men biziň barha gülkünç bolup barýanymyza düşünýärdim. Bu ýagdaýlar aýalymy hem halys ýadatdy. Bir gün gijäň ýarynda, gözi ýaşly oýatdy-da: “Metin,

gel, gowusy biz Amerika gideli, gaçaly bu ýerden...”.

Köp pikir edip durman biz ýol şaýymyzy tutduk-da, başga materige ugradyk. Men özüme özüm şöhrat gazanyp, öz adymy – Metin beg adymy illere tutdurasym, meniň “Aýteniň äri” adymy ýatdan çykardasym geldi. Bu pikir meniň beýnimi gaplap aldy. Haçan-da bu barada Aýten gürrüň gozganda men oňa:

– Aýten, men beýik işler üçin doglan ynsan däl. Meniň rahat durmuşda ýaşasym gelýär. Men bol-elinlikde ýaşamaga endik etmändirin, emma bagtly bolarymyz ýaly ähli işleri ederin. Men seniň “Metiniň aýaly” bolmagyňy isleýärim. Ynha, görersiň, men köp işlärim we şoňa-da ýeterin...

Hiç kim, megerem, özüne göwni ýetmeýän, talantsyz adamyň şöhrat gazanmagyňy neneňsi kyndygyny menden gowy bilmese gerek. Ýöne men gijämi gündiz edip, janymy gaýgyрман işledim. Amerikada medisinaryň professory adyny, uniwersitetde kafedrany almaklyk maňa, gör, nähili kyn düşüpdi. Meniň gözleglerim, ylmy işlerim medicina žurnallarynda çap bolupdy, ýöne barybir meniň adymyň yzyndan goşa dyrnagyň içinde “Aýteniň äri” diýip, goşmagy ýatdan çykarmaýardylar. Meniň adymy “Professor Aýten” diýibem tutardylar. Meniň ylmy işlerim üçin ylmy jemgyýetiň medalyny gowşurmak baradaky gazetlerdäki habarlarda “Aýteniň äriň üstünlükleri” ady bilen neşir edildi. Meniň kelläm üýtgäp başlady. Şol döwürde Kongonyň häkimiýeti başga ýurtdan lukmanlary işe çagyrdy.

Aýalym maňa:

– Ezizim, eger isleseň Kongo gideli! Sen gaty ýadaw. Megerem, sen Afrikada birneme dynç alarsyň...

Meniň aýalym ýokary derejeli duýgur, çyn ýürekden söýýän, wepaly aýal. Onuň pikir edişiçe Kongoda biziň kimdigimizi tanamaýan adamlaryň içinde biz rahat ýaşap biljekdik. Men aýalym, oglum bilen bileje bagtly ýaşamak üçin polýuslara – eksimoslaryň, pingwinleriň arasyna gidip ýaşamaga-da razydym. Haçan-da biziň uçarymyz Kongo gonanda, döwletiň saglygy saklaýyş ministriniň özi bizi dabaraly garşylap: “Hoş geldiňiz, madam Aýten!”, yzyndanam: “Hoş geldiňiz, professor Aýten!” diýip elimi gysdy, men tas çaşypdym. Aýalym meni söýäp maşyna eltdi.

Ilkinji uçar bilen Kongodan biz yzomyza uçduk-da, Türkiýä geldik. Birki hepde geçensoň balda bir jenap öz ýoldaşyndan meni görkezip:

– Bu kim? – diýip sorady.

Haçan-da ýoldaşy, hemmeler eşitsin diýýän ýaly, gaty sesi bilen

– Aýteniň äri-da, näme, sen ony tanaňokmy – diýende tas däliräpdim. Henizem ýatdan çykarmandyrlar...

– Aýten, men mundan artyk çydamok, biz aýrylyşmaly.

Aýten dünýede iň oňat zenan!.. ol meniň boýnuma böküp aglady, emma «aýrylyşmak gerek däl» diýmedi.

– Isläniň, goý, seniň isleýşiň ýaly bolsun, meniň söýgülim! Men barybirem diňe seniň aýalyňlygyma galaryn – diýdi.

Göz ýaş döküp, biz suduň karary bilen aýrylyşdyk. Hat-da gazetlerem öz sahypalarynda bu barada “Aýteniň äri aýaly bilen aýrylyşypdyr” diýip ýazdylar. Alty ýyllap sallah ýaşadym. Indi iller maňa “Aýteniň öňki äri” diýip, at goýdular. Hat-da aýrylyşybam men öz adymy alyp bilmedim.

A men täzedden öýlensem näderka? Megerem, bu meni tutulýan “Aýteniň öňki äri” adymdan halas eder?! Meniň näçe ezýet çekýänimi kim biler?! Men diňe Aýteni söýýärim, şeýle-de bolsa başga birine öýlendim. Maňa barjak bolan iki gyzyň söýgüsini ret etdim, sebäbi olaryň biriniň ady Aýperi, beýlekisiniňki – Gülperidi.

Iller olaryň adyny Aýten bilen utgaşdyrarlar diýip gorkdum. Patma atly ýuwaşja bir gyza öýlendim. Ind-ä meni hiç kim “Patmaň äri” diýmezler-ä? Ýöne barybirem meniň adymy “Aýteniň öňki äri” diýip tutýardylar.

Aýdyň, adamlar, men näme etmeli? Hiç zady üýtgedip bilemok. “Aýteniň äri” ine bolany! Aýteniň ýanyna bardym, ýalbardym, indi sen başga birine äre çykaýsaň näder? Şonda onuň täze ärine “Aýteniň äri” diýerler. Men bolsa halas bolaryn. Aýten biçäre gözýaş döküp aglady.

– Täzedden äre çykmak meniň üçin ölümden-de agyr. Ýöne seniň diýýäniňe düşünip durun. Maňa sen rahatlansaň bolýar, ezizim! Seniň üçin bu jebirlere-de dözerin.

Tizara ol durmuşa çykdy. Öýlenenden, elbetde, onuň täze äri “Aýteniň äri” adyna mynasyp boldy, ýöne meni “Aýteniň birinji äri” ady bilen atlandyrdylar. Aýteniň ölümi meniň üçin iň agyr urgy boldy. Meniň betbagt, söýgüli aýalym! Bilýärim, sen öz ajalyňa ölmediň. Sen meni halas etmek üçin özüňi özüň öldürdiň.

Indi, dogrymy aýtsam, bir hili rahatlanan ýalydym. Meni bagyşla, mähriban Aýtenim

Gör, nähili betbagtlylyk, hat-da onuň ölümem meni halas edip

bilmedi. Onuň ölüminden üç ýyl geçen soňam maňa “Biçäre Aýteniň birinji äri” diýýärdiler. Tersine Aýteniň ölümi meniň “Biçäre Aýteniň birinji äri” adymyň meşhurlygyna täzedan badalga berdi. Indi size näme sebäpli meniň janyma kast etmelidigimi düşündürmek zerurlygy hökman bolmasa gerek? Siz indi me...me...me...ni gü-nä...nä...nä...kärlemersiňiz gerek! Mähriban e-jem... ka-kam, hoş galyň! Bagyşlaň meni! Hoş gal, eziz o...o...gul-jygym! Hoş gal, eý ajap dü...dü...nyé!..

Şu haty ýazyp otyrkam her sözden soňra uky dermanynyň birini agzuma atyp ýuwutdym. Meniň pikirimçe, haty ýazyp boldugym, men baky uka gitmelidim. Ellerim agraly, hereketi kynlaşdy, her harpy kynlyk bilen ýazýardym. Otagy ümür gaplap aldy, birdenem ümrüň içinde bir zenan peýda boldy. Aýten edil garşymda dur, özem ýylgyrýardy. Ol maňa:

– Ezizim, janyňa kast etmeklik seni halas etmez – diýdi.

– O näme üçin?

– Sen indi öleniňde-de öz adyň bilen ölmersiň

Ertir gazetler “Betbagt Aýteniň birinji äri janyna kast edip ölüpdür” diýip ýazarlar. Sen biderek özüňi öldürjek bolýarsyň...

– uka gitmezligim ikuçsyz. – Seni halas ederler! Hany, meniň söýgülim, gel-dä ýanyma!...

Kynlyk bilen ýerimden galyp, yraň-daraň edip, bir ädim ätdim, soň güpürdäp, ýazylyp düşüpdürin.

Aýalym Patma güpürdime ylgap gelipdir, erbet bolup ýatanymy görüp, meni keselhana ugradypdyr. Aşgazanymy ýuwup, meni halas edipdirler. Wagt hemme zady bozýar, öçürýär. Indi hiç kim hem “Biçäre Aýteniň birinji äri” diýip, meniň adymy tutmaýardy. Ýöne men indi “Aýteniň äri” adymyň ýatdan çykanyna hem birhili gynanýaryn. Indi maňa diňe buýsanç bilen şu ýazgylaryň soňundan şol adymy goýaýmak galýar. Aýteniň äri.

Eziz NESIN.

Rus dilinden terjime eden: Agabaý KIÇIBALOW. Satiriki hekaýalar